

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

ÖRTÜ ALTI ÜRETİM KAPASİTESİNİN BELİRLENMESİ AMACI İLE HEDEF PAZARLARA ULAŞIM İÇİN GEREKLİ ÖNERİLER

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar
Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Ek-9

İçindekiler

GİRİŞ	1
1. TÜRKİYE'NİN ÖRTÜ ALTI ÜRETİMİNDE VE ÖRTÜ ALTI ÜRÜNLERİN PAZARLARINDA MEVCUT DURUM VE İHTİYAÇ TESPİTİ.....	2
2. ÖRTÜ ALTI ÜRETİM KAPASİTESİNİN BELİRLENMESİ AMACI İLE HEDEF PAZARLARA ULAŞIM İÇİN GEREKLİ ÖNERİLER.....	14

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar
Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Ek-9

Tablolar Listesi

Tablo 1 Örtü Altı Üretiminde ve Pazarlarında Durum Tespitleri 3

GİRİŞ

Türkiye'nin örtü altı üretim kapasitesinin belirlenmesi amacı ile hedef pazarlara ulaşılması için ihtiyaç duyulan önerilerin ortaya çıkartılması için bire bir görüşmelerden, çalıştaylardan ve üretici anketinden elde edilen verilerden faydalanılmıştır. Üretici, aracı, lojistik başta olmak üzere ilgili sektör paydaşlarından derinlemesine bilgi alabilmek için bire bir görüşmeler yapılmıştır. Bire bir görüşmeler arasında saha incelemeleri de yer almaktadır. Çalıştaylar örtü altı üretimi ve ihracat hacmi en büyük olan Antalya ve Mersin illeri başta olmak üzere örtü altı üretimi için kritik önem taşıyan farklı illerde yüz yüze düzenlenmiştir. Bire bir görüşmeler ise çevrimiçi ortamda ve/veya yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Üretici anketi de alan büyüklüğü kriteri baz alınarak toplamda 1076 örtü altı işletme temsilcisi ile gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen görüşmeler ve çalıştaylar ile örtü altı ürünlerimizin pazarlarının mevcut durumu bir bütün olarak anlaşılmasına çalışılmış; örtü altı ürün pazarının gelişmesine yönelik güçlü ve geliştirilmesi gereken yönler ile tehdit ve fırsatlara yönelik tespitler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitler aynı zamanda ilgili paydaşların beklenti ve ihtiyaçlarını da kapsamaktadır. Böylece örtü altı üretimde kısa veya uzun vadeli sürdürülebilirliği destekleyecek öneriler geliştirilmiştir. Geliştirilen öneriler, örtü altı ürünlerin pazara ulaşımını optimize edecek yapı ve uygulamalar ile gerekli olan yatırımlar için bir rehber niteliğinde kabul edilebilir.

1. TÜRKİYE’NİN ÖRTÜ ALTI ÜRETİMİNDE VE ÖRTÜ ALTI ÜRÜNLERİN PAZARLARINDA MEVCUT DURUM VE İHTİYAÇ TESPİTİ

Örtü altı ürünlerin hedef pazarlara ulaşması için gereken önerilerin tespit edilmesi öncesinde sektör üzerine yapılan bütün içsel ve dışsal analizler doğrultusunda bir GZFT Analizi [Güçlü-Zayıf (Geliştirilmesi Gereken)-Fırsat-Tehdit] yapılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen tespitlerden yola çıkılarak hazırlanan faaliyet önerileri ile güçlü yönleri daha da kuvvetlendirmek; geliştirilmesi gereken yönleri güçlü yöne çevirmek; fırsatları rekabet üstünlüğüne katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek ve tehditlere karşı potansiyel önlemlerin alınmasına zemin oluşturmak amaçlanmıştır.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tablo 1 Örtü Altı Üretiminde ve Pazarlarında Durum Tespitleri

Tespit	GZFT	Açıklama
Türkiye'nin zengin jeotermal altyapısına sahip olması	Güçlü Yön	Türkiye'de jeotermal kaynakların zengin olması, seralardaki ısıtma maliyetinin karşılanabilmesi için önemli bir enerji kaynağı oluşturmaktadır.
Örtü altı üretiminde Türkiye'nin bir marka haline dönüşmeye başlamış olması	Güçlü Yön	Domates başta olmak üzere, ürün kalitesinde belirli bir dereceye erişilmiş durumdadır. Bu durum, özellikle yurt dışında bazı pazarlarda Türk ürünlerinin markalaşmasına olumlu katkı sağlamaktadır.
Örtü altı ürünleri için yüksek talepli pazarlardan biri olan turizm sektörünün gelişmiş olması	Güçlü Yön	Gıda ürünlerinin önemli miktarlarda tüketildiği sektörlerden biri olan turizm sektörü, örtü altı ürünlerinin iç pazardaki önemli bir alıcısı haline dönüşmüştür.
Ürün çeşitliliğinin artırılmasına yönelik talep	Güçlü Yön	Yurt dışı pazarlar başta olmak üzere örtü altı ürünleri, <i>özellikle de domates ürünü</i> için sadece sürdürülebilir ürün tedariki değil aynı zamanda ürün çeşitliliğinin de sağlanması talebi bulunmaktadır.
Kümelenme ile ilişkili faaliyetlerin önemi	Güçlü Yön	Eski adları ile TDİOSB gibi kümelenme ile ilişkilendirilebilecek oluşumlar üreticilerin tedarik ve arz faaliyetlerinde önemli bir katma değer sağlamaktadır.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Kurumsallaşma ve pazarlamaya yönelik problemlerin bulunması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye’de faaliyet gösteren örtü altı işletmelerin önemli bir kısmı küçük ve orta ölçeklidir. Küçük-orta ölçekli işletmeler lojistik, pazarlama ve satış kısmında yetersiz kalmaktadır. Örtü altı işletmelerimizin büyük ölçekli olanlarında dahi kurumsallaşma problemine dikkat çekilmektedir. Burada ön plana çıkan problem, işletmelerin yetiştiricilik kısmında önemli gelişmeleri sağlayabilmelerine rağmen ürün sunumu ve pazarlaması konularında geliştirilmesi gereken yönleri bulunmaktadır. Örtü altı işletmelerde yetiştirilen ürün çeşitliliği sınırlıdır ve ürün farklılaşması nadir olarak tercih edilmektedir. Ürünlerde farklılık yaratacak özelliklerin hayata geçirilmesine yönelik hedefler sınırlı kalmaktadır. Ürünlerde markalaştırma oranı düşüktür. Pazarlamada her yıl başka bir kanalın aranması durumu sıklıkla söz konusudur.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Kurulum ve işletme maliyetlerinin yüksek olması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> • Örtü altı üretim altyapısı için ilk kurulum maliyeti yüksek olarak değerlendirilmektedir. Yatırımların önemli bir bölümü için yatırım öncesi detaylı maliyet çalışması yapılmadığına işaret edilmektedir. • Örtü altı üretimde katma değer yaratacak enerji ve yağmur hasadı gibi unsurlar, yatırım planlamalarında genellikle göz ardı edilmektedir. • Plastik örtü altı seraların örtü malzemesinin sürekli bakım ve değişim gerektirmesi maliyetleri yükseltmektedir. • Türkiye’de örtü altı üretimi diğer birçok sektörde olduğu gibi dövizdeki fiyat dalgalanmalarından ve buna bağlı olarak gerçekleşen gübre, ilaç, mazot, fide vb. kalemlerin maliyet artışlarından önemli oranda etkilenmektedir. Bu durum ürün maliyetini etkilemekle birlikte bazı seralarda da üretim yapılmamasına/bırakılmasına yol açmaktadır. • Yenilenebilir enerji kaynakları kullanılarak ısıtma yapılamayan seralarda yüksek bir enerji maliyeti ortaya çıkmaktadır. Isıtma maliyetinin yüksek olması nedeniyle ısıtmasız sera kurulumu artmakta olup, seralar erkencilik ve/veya geçcilik için kullanılmaktadır.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Kalıntı problemlerinin yaşanması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Küçük-orta işletmelerde karışık dikim ve yetiştiricilik nedeniyle ürünlerde kalıntı problemleri ortaya çıkmaktadır. İhracat yapılan ülkelerin belirledikleri sınırların üstünde ilaç vb. kalıntının bulunması, müşterilerin güvenini sarsmakta ve pazarların sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bazı pazarlar bu sebep kaynaklı olarak kapanmıştır. Üretici ölçeği küçüldükçe ilaç kalıntısı bulunma riskinin arttığı da ifade edilmektedir.
İhracatta hedef müşteri kitlesine doğrudan ulaşımda güçlük çekilmesi	Geliştirilmesi Gereken Yön	Örtü altı üreticilerinin birçoğu yurt dışı pazarlarda süpermarketleri/marketleri hedeflemektedir. Ancak bu müşterilere aracsız ulaşmaları çok zor olmaktadır.
Verimli tarım arazileri üzerine sera kurulması	Geliştirilmesi Gereken Yön	Seralar, tarım arazileri üzerine kurulabilmektedir. Toprakta bağımsız bir üretimi de mümkün kılan seraların, verimli tarım arazileri üzerine kurulması gün geçtikçe azalan tarım arazileri için tehdit olarak değerlendirilmektedir.
Modern teknolojik sera varlığının geleneksel sera varlığına göre oldukça az olması	Geliştirilmesi Gereken Yön	Türkiye'deki sera varlığının önemli bir bölümünün teknoloji seviyesi düşük, geleneksel tip seralar oluşturmaktadır. Bu tipteki seralar da iklim faktörlerinden (rüzgâr, dolu vb.) daha çok etkilenmektedir.
Altyapı yetersizliği	Geliştirilmesi Gereken Yön	Yetiştiricilik ünitesinin dışında depolama, soğutma, idari ve sosyal yapılar yetersizdir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Sürdürülebilir ürün tedarikinin sağlanamaması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Organize sera bölgeleri üreticiler tarafından altyapı imkânlarının gelişmiş olması nedeniyle mevcut ve potansiyel yatırımcılar tarafından olumlu olarak karşılanmaktadır. Organize sera bölgelerinde faaliyet gösteren işletmelerin bir fabrika gibi çalışmaları, işletmeleri yurt dışı müşterilerin en önemli beklentisi olan 'sürdürülebilirlik' konusunda taleplerini karşılayabilecek konuma getirmekte ve bu durumun işletmelerin bu alanlara yönelik iştahlarını artırdığı görülmektedir. Bu nedenle organize bölgelerde faaliyet gösteren üreticilerin yurt dışı pazarları hedeflemesi ihtimali artmaktadır. Özellikle küçük ve/veya orta ölçekli işletmelerden mal tedarik ederek yurt dışına ürün pazarlayan aracı firmalar kendi tedarik süreçlerinde problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu problemlerin başında kilo başına çok az da olsa daha yüksek bir fiyat verilmesi sonucu ürünün diğer bir alıcıya satılması, söz konusu aracı (ihracatçı) firmayı zor durumda bırakabilmektedir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Kültürel dinamikler ve tüketicilerin olumsuz yöndeki algısı	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Yurt içi örtü altı ürün talebini etkileyen önemli faktörlerden biri de kurutma ve konserve yapma pratiklerinin devam etmesi gösterilebilir. Mevsiminde, yazın toprakta yetişen ürünler ile konserve ve kurutma yaparak kış aylarına hazırlanmak, kış aylarında iç pazarda domatese olan talebi azaltabilmektedir. Örtü altı ürün tedarik ve perakendecilerine göre, tüketicilerin örtü altı ürünlere olan olumsuz algısı büyük oranda kırılmış bulunmaktadır. Bununla birlikte hala örtü altı ürünlerin 'hormonlu' olduğu algısı ile karşılaşılabilir.
Üreticiler ve ihracatçıların rekabet güçlerini artıracak birlik, kooperatif ve benzeri yapıların yeterli etkinlikte olmaması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Üreticilerin bir araya gelerek rekabet gücünü artıran ve etkin bir şekilde faaliyet gösteren bir üretici birliğinin olmaması, hem yurt içindeki hem de yurt dışındaki rekabet gücümüzü olumsuz etkilemektedir. Etkin bir iş birliği çatisı olmaması nedeniyle ihracatçı firmalar taleplerini ancak komisyonculara bildirmekte ve müşteri talepleri üreticilere komisyoncular aracılığı ile iletilmektedir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Üreticiler ve araştırma enstitüleri arasındaki bağın kuwetli olmaması	Geliştirilmesi Gereken Yön	Örtü altı üreticileri, üretim bölgelerine yakın araştırma enstitülerinde işletmelerinde yaşadıkları teknik sorunlara ilişkin cevap bulmak istemektedir. Sorunlarına bekledikleri yanıtları alamayan çiftçiler bir süre sonra araştırma enstitülerine başvuru yapmayı bırakmaktadır.
İhraç edilecek ürünlerde bazı testlerin ilgili ülke tarafından talep edilmemesi ancak Türkiye içinde talep edilmesi	Geliştirilmesi Gereken Yön	Türkiye, ihraç edilen ürünler için bazı analizler talep etmektedir, ancak talep ettiği ilgili analizler söz konusu ülke tarafından istenmediği durumlarda ihracatçılar bu durumu, bir vakit kaybı olarak değerlendirmektedir. Rusya örneği üzerinden değerlendirilen bu faktörde; Rusya'nın talep etmediği ancak Rusya'ya ihracat yapabilmek için Türkiye tarafından talep edilen bir virüs analizinin zaman kaybına sebebiyet verdiği ifade edilmektedir.
Yakın bir zamanda yaşanan ihracat yasağının ihracatçılar üzerinde yaratmış olduğu tedirginlik	Geliştirilmesi Gereken Yön	Yakın bir dönemde yaşanan ihracat yasağı tecrübesi ihracatçı firmalarda tedirginlik yaşatmıştır. Bu yönde bir karar, sözleşmeleri olan ve taahhütte bulunan ihracatçıları bağlantılarını ve pazarlarını kaybetme riski ile karşı karşıya getirmektedir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Destekler ve Teşvikler	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> • Örtü altı ürünlerimizin yurt dışında üretilen ikamelerinin bir kısmında kamu desteği bulunmaktadır. Bu destekler arasında yurt dışındaki özel işletmelerin kargo uçak gibi desteklerden faydalanabilmesi; ihracat yapabilmek için devlet desteğinin olması vb. bulunmaktadır. Yabancı rakiplerinin bu tür desteklerden faydalanması Türk üreticilerinin maliyet avantajı konusunda göreceli olarak gücünü zayıflatabilmektedir. • Örtü altı üretimde farklı bölgelerde ihtiyaçlar da farklılaşmaktadır ve geliştirilen stratejiler bölgeler arası farklılıkları gözetmediği için hedeflenen etkinliğe ulaşamamaktadır. • Tarımsal desteklere ulaşmada problem yaşanmakta; yatırım ve/veya destek süreçlerinin kolaylaştırılması beklentisi bulunmaktadır. • Destekleme mekanizmasının temeli geleneksel tarım modeline dayandığı için desteklemeler, modern ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Sera modernizasyonuna yönelik destekler, yetersiz kalmaktadır. Desteklerin ürün kriteri de göz önüne alınarak dağıtılması önemli olarak değerlendirilmektedir. • Hibe desteklerindeki yer alan şartlar (örneğin yapı ruhsatnamesi vb.) karşılanması hem zor hem de vakit alıcı şartlar olarak değerlendirilmektedir. • Sera kurulumu/yapım aşamasında devlet destekli projelerin azlığı ve yerel yönetimlerin (belediyelerin) destek mekanizmalarının olmadığı ifade edilmektedir.
------------------------	----------------------------	--

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Örtü altı işletmelerinin faaliyet göstereceği alanların azalması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Tarım alanlarının imara açılması/açılma beklentisi örtü altı girişimlerinin önünde bir engeldir. Üzerinde örtü altı işletmesi bulunan alanların bir kısmının çeşitli gerekçeler ile istimlak edilmesi, özellikle küçük ölçekli işletmelerin faaliyetlerini sürdürmelerinin önünde büyük bir engeldir.
Tarım sigortacılığı ile ilgili sorunların bulunması	Geliştirilmesi Gereken Yön	<ul style="list-style-type: none"> Sigorta maliyetleri yüksek olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, örneğin; örtü altı işletmecileri işletmelerini sera yerine farklı nitelikler ile kayıt ettirmektedir. Doğal afetlere yönelik sigorta çalışmaları yeterli görülmemektedir.
Makro plan ihtiyacı	Geliştirilmesi Gereken Yön	Örtü altı yetiştiriciliğinde iç tüketime ve yurt dışı talebine bağlı olarak ülke çapında bir üretim planlaması yapılması gerekliliği ifade edilmektedir.
Sera malzeme ve ekipman sektörüne uygun bir standardizasyon kazandırılması	Geliştirilmesi Gereken Yön	Türkiye sera malzeme ve ekipman sektörünün ihtiyaç duyabileceği standardizasyon çalışmaları gündeme getirilmelidir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Ürün kalitesini etkileyecek kadar uzun bir süre alan sınır kontrolleri	Geliştirilmesi Gereken Yön & Tehdit	İhracat yapan firmalarımızın rekabet gücünü etkileyen en önemli faktörler arasında uzun süren sınır kontrolleri bulunmaktadır. Bu kontroller sınır kapısının her iki tarafında da uzun sürebilmektedir. Özellikle yurt dışı ihracat hacminin artmaya başladığı yılsonu ve yılbaşlarında yaşanan yoğunluk Türkiye sınırından çıkarken bekleme sürelerinin artmasına sebebiyet vermektedir. Sınırın diğer tarafı olan Bulgaristan tarafında ise (yılın belirli dönemlerinden bağımsız olarak) ürün numunelerinden alınan kontrollerin uzun vakit alması ve ürünlerimizin Bulgaristan sınırını bazen günlerce bekleyerek geçmesi söz konusudur.
Avrupa'da Türk nüfusunun artması ve örtü altı arzını şekillendirmeye başlaması	Fırsat	Farklı ülkelerde Türk nüfusu artmaktadır. Bu durum söz konusu ülkelerdeki örtü altı ürün arzının dinamiklerinin bir kısmının Türk üreticiler tarafından şekillendirilmesini sağlamaktadır. Türk üreticilerin ürün tercihleri yabancı tüketiciler tarafından talep görmektedir. Örneğin Almanya'daki tüketiciler silor tipi salatalık tüketimini son yıllarda artırmıştır. Yurt dışındaki nihai tüketiciler bu sayede Türkiye'de çoğunlukla tercih edilen ürünlere alışmaya başlamaktadır.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Tespit	GZFT	Açıklama
Dış talebin bulunması	Fırsat	<ul style="list-style-type: none"> Avrupa'da yaşanan enerji krizi, örtü altı üretiminin önünde bir engel niteliğinde olup, Avrupa'daki üreticilerin faaliyetlerini durdurmasına sebebiyet vermektedir. Avrupa'da yaşanan enerji krizi Türkiye gibi alternatif enerji kaynaklarına sahip bir ülke için rekabet artıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de kış aylarında yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilerek sera ısıtmasında kullanılması maliyetleri önemli derecede düşürmektedir. Ukrayna-Rusya savaşı dolayısıyla yaşanan kutuplaşma Türkiye gibi stratejik bir konumda bulunan bir ülke için avantaj sağlayabilir. Rusya ve Avrupa pazarlarından gelen talep artmaktadır.
Avrupa'da yaşanan iş gücü problemleri	Fırsat	Örtü altı üretimde, güçlü üretici rakiplere ev sahipliği yapan ve aynı zamanda Türkiye'nin en önemli pazarlarından biri olan Avrupa'da örtü altı üretimde istihdam edilecek işçi bulma sorunu bulunmaktadır. Maliyetleri önemli derecede olumsuz yönde etkileyen bu faktör, Türkiye'nin pazar payı elde etmesinde bir fırsat teşkil etmektedir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

2. ÖRTÜ ALTI ÜRETİM KAPASİTESİNİN BELİRLENMESİ AMACI İLE HEDEF PAZARLARA ULAŞIM İÇİN GEREKLİ ÖNERİLER

Proje kapsamında gerçekleştirilen tüm görüşmeler, çalıştaylar ve anket çalışması ile örtü altı ürünlerimizin pazarlarının mevcut durumu bir bütün olarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Yürütülen çalışmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda örtü altı üretimde kısa veya uzun vadeli sürdürülebilirliği destekleyecek öneriler gelişmiştir. Geliştirilen öneriler, örtü altı ürünlerin pazara ulaşımını optimize edecek yapı ve uygulamalar ile gerekli olan yatırımlar için bir rehber niteliğinde kabul edilebilir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Örtü altına yönelik tanımlarının belirsiz olması
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Modern sera ile geleneksel sera tanımlarının yapılarak envanterin oluşturulması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Türkiye'de, <i>modern sera</i> ve <i>geleneksel sera</i> kavramlarının çerçevesinin net olarak çizilmesi ve kapsamlarının belirlenmesi gerekmektedir. ❖ Mevcut durumda, "geleneksel sera" ve "modern sera" terimlerinin yasal düzenlemelerde net bir şekilde tanımlanmamış olması, ülke genelinde seraların envanterinin tam olarak belirlenmemesine ve ihtiyaçların eksik tespit edilmesine neden olmaktadır. Bu durum, örtü altı sektörünün yönetiminde ve düzenlenmesinde çeşitli zorluklara yol açmaktadır.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	Örtü altı ekosisteminde yer alan paydaşlardan sınırlı katılım olması durumunda ortaya çıkacak tanımların ihtiyacı karşılamayacak olması söz konusu olabilir.

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Makro plan ihtiyacı
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Örtü altı yetiştiriciliğinde iç tüketime ve yurt dışı talebine bağlı olarak ülke çapında bir üretim planlamasının yapılması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ İç ve dış talebi bir arada değerlendiren uzun vadeli bir makro planının hazırlanması gerekmektedir. ❖ Eski ismi ile TDİOSB'lerin yeni ismi ile OTB'lerin misyonlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Genellikle büyükşehirlere kurulan OTB'lerin bulunduğu büyükşehirin gıda talebinin bir kısmını karşılaması odağı ve ihracat odağı bu noktada değerlendirilmesi gereken öncelikli konulardır.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	Makro plan tasarımında örtü altı ekosisteminde yer alan paydaşlardan sınırlı katılım olması durumunda pazar kayıplarının olması söz konusu olabilir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Örtü altı üretiminde Türkiye'nin bir marka haline dönüşmesi
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Türkiye'nin markalaşmasının desteklenmesi
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Tarım ürünlerinin yetiştirilmesinden paketlenmesine kadar olan süreçlerde kalite standartlarının yükseltilmesi beklenmektedir. ❖ Yurt dışı pazarlarda belirli standartlarda ürün tedarikinde aksama yaşanmasının önündeki engeller tespit edilerek süreklilik sağlanmalıdır. ❖ Ürün kalitesinde özellikle de salkım domates ürünü için elde edilen ürün kalitesinin; diğer ürün çeşitleri (örneğin kokteyl domates) için de elde edilmesi sağlanmalıdır. ❖ "Türkiye'de Üretilmiştir" (Made in Türkiye) ibaresinin zedelenmesine neden olabilecek ilaç kalıntısının engellenmesine yönelik denetimler başta olmak üzere çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. ❖ Pazarlama kabiliyetlerimizin güçlenmesini sağlayacak çeşitli yöntemlerin (örneğin pazarlama boardları) varlığının artırılması gerekmektedir. ❖ Marka bilinirliğini artırmak için talep yönlü farkındalık artırıcı faaliyetlerin desteklenmesi gerekmektedir. <ul style="list-style-type: none"> • Türkiye'nin yurt dışına dizi ihracatındaki başarısı göz önüne alınarak bu dizilerde ürün yerleştirme uygulamalarının yapılmasına yönelik Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından girişimler gerçekleştirilebilir. ❖ İhracat yapan firmalar arasında stratejik ortaklıklar ve iş birliklerini teşvik etmek amacıyla birbiriyle iletişim halinde olabilecekleri platformlar ve/veya buluşmalar düzenlenmesi gerekli görülmektedir. <ul style="list-style-type: none"> • Ulusal veya uluslararası düzeyde düzenlenen fuarlar ve sergiler, ihracatçı firmaların bir araya gelerek potansiyel iş ortaklarıyla tanışabilecekleri ve iş birliği olanaklarını değerlendirebilecekleri platformların oluşturulması ihracatçı firmalarımızın etkinliğini artıracaktır. ❖ Öncelikle Ticaret Bakanlığı olmak üzere ihracat ile ilgili kurum ve kuruluşlar ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nın güçlü iş birliği içerisinde olarak örtü altı sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünü artırıcı faaliyetlere ön ayak olması gerekmektedir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	Risk öngörülmemiştir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Üreticilerin, ürün fiyatlarını öngörmekte zorlanması
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Üretici birliklerinin/kooperatiflerin ve sözleşmeli üretimin nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesi ❖ Üreticilere sağlanan desteklerin/teşviklerin nitelik/nicelik açısından geliştirilmesi
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Özellikle iç piyasaya mal ve ürün tedarikinde bulunan küçük ve orta ölçekli işletmeleri bir araya getirecek yeni birlikler kurulmalı ve/veya mevcut birlikler geliştirilmelidir. ❖ Tarım ve Orman Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kurumların rekabeti düzenleyici bir konumda kendilerini konumlandırarak piyasa aktörlerini yasal mevzuatlara göre hareket etmesi denetlenmeli ve teşvik edilmelidir. <ul style="list-style-type: none"> • Rekabet Kurumu ile iş birliği içinde çalışılması ve Bakanlığın ilgili toplantı/organizasyonlarda paydaş olarak yer alması kritik önemde görülmektedir. ❖ Sözleşmeli üretimin etkin kullanımının teşvik edilmesini sağlanmalıdır. ❖ Üreticilerin rekabet gücünü artıracak yapılar/mekanizmalar (üretici birliği, kooperatif vb.) geliştirilmeli ve desteklenmelidir.¹ <ul style="list-style-type: none"> • Kooperatiflerin profesyonel yönetim ile ilgili zayıflıklarına odaklanılarak buradaki eksikleri tamamlayacak faaliyetler yürütülmelidir. • Mevcut kooperatiflerin pazarlama yetkinliğini artırıcı ve ihracat desteklerini daha etkin kullanması desteklenmelidir. (Örneğin; Üreticinin pazar gücünü artırmaya yönelik pazarlamacılık üzerine kooperatif kurulmasının desteklenmesi) ❖ Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen desteklerin bir kısmında işletme büyüklüğü (ölçeği) kriterinin öncelikli olarak değerlendirmeye dâhil edilmesi önerilmektedir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bazı üreticilerin alınan ücretlere ve/veya tarifelere tepkili olması ve benzeri nedenlerle kooperatiflere üye olmaktan kaçınması durumları ile karşılaşılabılır. Bu durum söz konusu organizasyonların kısa sürede etkin çalışmasının önünde bir engel oluşturabilir.

¹ Bu konuda 28 Kasım 2023 tarihli 32383 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Amaçlı Örgütlerin Derecelendirilmesine ilişkin Yönetmelik örnek verilebilir. . Bu Yönetmeliğin amacı; ilgili mevzuata göre kurulmuş tarımsal amaçlı örgütleri, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenen kriterler dâhilinde derecelendirmek suretiyle ortak bir paydada buluşturarak desteklemek ve bu örgütlerin faaliyetlerinin etkinliğini, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliğini arttırmaya ilişkin usul ve esasları belirlemektir. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/11/20231128.pdf> , Erişim Tarihi: 15.02.2024)

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Kalite ve yüksek verim (alınamaması) problemleri ile karşılaşılması
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Geleneksel olarak topraklı üretim yapan seraların, topraksız modern seralara dönüştürülmeye başlanması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Mevcut geleneksel seralarını modern seralara dönüştürmeyi amaçlayan çiftçi ve/veya girişimcilere verilen desteklerin artırılması gündeme alınmalıdır. ❖ Topraklı seralarda görülen toprak yorgunluğu gibi sorunların çiftçilere aktarılması ve üreticilere yenilikçi uygulamaların tanıtılarak topraksız seralara yönlendirilmesi önemli görülmektedir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modern sera kurmak için gereken yatırımın küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından yüksek olarak değerlendirilmesi ve sermaye eksikliği nedeniyle yenileme girişimlerinin sınırlı kalması söz konusu olabilir.

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Ürün kalitesini etkileyecek kadar uzun bir süre alan sınır kontrolleri
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Sınırın her iki tarafında yaşanan bekleme sürelerinin kısalması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Sınırı henüz geçmeden Türkiye tarafında yaşanan yoğunluğun azaltılması amacıyla Türk gümrük memuru sayısının artırılması önerisi ile yurt içinde ilgili makamlarla müzakereler yürütülmelidir. ❖ Sınırın diğer tarafında yaşanan uzun bekleme sürelerinin kısaltılabilmesine yönelik öneriler için yurt içinde ve yurt dışında ilgili makamlarla müzakereler yürütülmelidir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Türkiye sınırı dışında, yılın genellikle bütün aylarında yaşanan uzun ürün numune kontrollerine dikkat çekecek ve ilgili makamlar tarafından yürütülecek görüşme girişimlerinin sonuçsuz kalması söz konusu olabilir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Örtü altı üretimde, başta yakın coğrafyamız olmak üzere, ülkeler arasında rekabetin artmaya başlaması
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Kamu desteklerinin artırılması ve yeni birimlerin kurulması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Türkiye'nin örtü altı üretimde kapasitelerini ve ihracat potansiyellerini artırmaya başlayan ülkelere farklılaşması için ülkemizin rekabet gücünü artıracak çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. ❖ Destek mekanizmasının yeniden ele alınıp destek kriterlerinin güncel ihtiyaçlara göre yenilenmesi gerekmektedir. (Firmaların ölçek büyüklüğü, ürün çeşidi vb. kriterleri içerecek şekilde değerlendirilmesi) ❖ İhracatçı firmaların ürünlerini yeni ve mevcut pazarlara daha hızlı bir şekilde ulaştırması için (özellikle denizaşırı ülkelere) kargo uçak gibi farklı seçeneklerin uygunluğu değerlendirilmeli ve uygun bulunanlar hayata geçirilmelidir. ❖ Mevcut pazarların geliştirilmesi ve hedef pazarların isabetli bir şekilde tespit edilmesi için bu doğrultuda misyon yüklenen Bakanlık birimleri kurulmalıdır ve/veya mevcuttaki ilgili birimlere farklı görevler atanarak geliştirilmelidir. Burada aktif faaliyet göstermesi beklenen kurumsal yapılar ve görevleri aşağıdaki gibi örneklendirilebilir; <ul style="list-style-type: none"> • <i>Dış Tarım Hizmetine Yönelik Bir Birim:</i> Bu birim tarımsal ürünlerin ve aynı zamanda örtü altı ürünlerin dış pazarlara ulaşımını ve ürünlerimizin rekabet gücünü artıracak programlar yürütmelidir. Bu tür bir birimin varlığı ile ticari istihbaratın yapılması ve ülkelerdeki pazarların geliştirilmesine yönelik olarak teşvik programlarının yürütülmesi beklenen görevler arasındadır. Bu birimin ihracatçı ve yurt dışı müşteriler arasında köprüyü kurabilmesi, fuar ve diğer ikili iş birliği çalışmalarında ihracatçı kurumları yönlendirebilmesi, ihracatçı kurumların bir araya getirilerek ilgili organizasyonlara katılmasını sağlayabilmesi, potansiyel müşterilerle buluşturabilmesi ve benzeri faaliyetleri yerine getirebilecek konumda olması beklenmektedir. • <i>Sürdürülebilir Ürün Tedarikini Sağlayabilecek Mekanizmaların Desteklenmesi:</i> Örtü altı ürünlerin tedarikinde özellikle büyük miktarlarda satın alım yapan müşterilerin (ihracatçı firmalar başta olmak üzere aracı firmalar) beklentisi ürünleri sürdürülebilir bir şekilde tedarik etmektir. Ancak sürdürülebilirlik sağlamak her zaman mümkün olmamakta, sözleşmeli üretim yapılırsa dahi, anlaşmalar ürün tedarikine çok yakın bir zaman kala bozulabilmekte, müşteriler zor durumda kalabilmektedir. Bakanlığın sürdürülebilir ürün tedarikinin temelinde bulunan uygulamaların² geliştirilmesi için yapacağı destekleyici çalışmalar önemli görülmektedir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	Risk öngörülmemiştir.

² Sözleşmeli üretim, kooperatifler, üretici birlikleri ve benzeri

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Üretimi kısa vadede kesintiye uğratabilecek boyutta risk içeren insan kaynağı probleminin yaşanması
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Vasıflı ve vasıfsız işçi probleminin hızlı bir şekilde azaltılması ve akabinde ortadan kaldırılması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Serada çalışma koşullarının sadece fiziki ve maddi boyutlar ile değil; sosyo-kültürel boyutlar ile de ele alınması gerekmektedir. Durumun iyileştirilmesine yönelik adımların atılması mavi yakalı Türk iş gücünün bu sektörde çalışmasını özendirici faaliyetler yapılmalıdır. ❖ Mavi yaka statüsünde seralarda çalıştırılmak üzere 'düzenli göç' politikası ile insan kaynağının ülkemize kazandırılması konusu gündeme getirilmeli; bu seçenek olumlu/olumsuz yönleri ile ilgili paydaşlarca tartışılmalıdır. ❖ Özellikle topraksız tarıma yönelik eğitim içeriklerinin sınırlı olması, sektörün talep ettiği nitelikli iş gücünün gelişmesinin önündeki engellerden biridir. Bu nedenle seracılıkta gelecekte önemli bir yer tutacak topraksız tarım üzerine iş gücü niteliklerinin artmasına yönelik özel sektör-kamu-akademi iş birlikleri ile geliştirilecek projelerin hayata geçirilmesi söz konusu olmalıdır. ❖ Nitelikli iş gücünden beklenen yetkinliklerin tanımlanması gerekmektedir. Ardından söz konusu yetkinliklere sahip iş gücünün belgelendirme süreçleri gerçekleştirilebilir. Bu şekilde karşılıklı güven ilişkisi içerisinde ihtiyaçlar karşılanarak nitelikli iş gücü örtü altı sektörüne kazandırılabilir. İşletmelerin bu nitelikli personeli istihdam etmesine yönelik SGK (avantajı) ve benzeri teşvik yöntemleriyle desteklenmesi kritik öneme sahiptir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	Yabancı iş gücünün adaptasyonu ile ilgili problemler ortaya çıkabilir.

Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Üretim Modellerinin ve Pazar Kanallarının Geliştirilmesi Projesi

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Üreticiler ile araştırma enstitüleri ve üniversiteler arasındaki bağıın kuwetli olmaması
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Görevleri kapsamında araştırma enstitülerinin ve üniversitelerin daha çok üretici ile daha çok temas halinde olmasının tesis edilmesi
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Araştırma enstitülerinin ve üniversitelerin üreticilerle birlikte gerçekleştirdikleri iş birliklerinin artırılması sağlanmalıdır. ❖ Üniversiteler ve araştırma enstitüleri tarafından gerçekleştirilen projeler üreticilerin ihtiyacına yönelik çalışmaları da içerecek şekilde gerçekleştirilmelidir. ❖ Araştırma enstitülerinin ve üniversitelerin kapasitelerinin yeni teknolojilere ve gelişmelere ayak uydurulabilecek şekilde iyileştirilmesi gündeme alınmalıdır.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	Risk öngörülmemiştir.

Rekabeti Etkileyen Durum Tespiti	Yakın gelecekte ortaya çıkması öngörülen düzenlemelere ³ yönelik çalışmaların yetersiz görülmesi
İhtiyaçlar ve/veya Beklentiler	Sınırdaki karbon uygulamasına yönelik gelişmelerin ve uygulamaların örtü altı işletmeleri ile paylaşılması
Temel Gelişim Alanları/Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Özellikle büyük ölçekli örtü altı işletmelerimiz başta olmak üzere işletmelerin sınırdaki karbon uygulamasına yönelik bilgilendirilmesi ve sürece adaptasyonlarının sağlanması gerekmektedir. ❖ Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde çalışan ilgili uzmanların bu düzenlemeler hakkında kapasite geliştirme eğitimlerinin tamamlanması gerekmektedir.
Ortaya Çıkabilecek Riskler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gerekli adaptasyon süreci kapsamlı bir çalışma gerektireceği için zaman problemi ile karşı karşıya kalınabilir.

³ Avrupa Birliği tarafından getirilecek düzenlemeler